

الله أكبر

دانشگاه اصفهان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علوم قرآن و حدیث

پایان نامه کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث

شبهه معنایی برگزیدگی در قرآن کریم

استادان راهنما:

دکتر محمد رضا حاجی اسماعیلی

دکتر مهدی مطیع

پژوهشگر:

زهرا کریمی

بهار 1391

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات
و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است .

دانشگاه اصفهان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علوم قرآن و حدیث

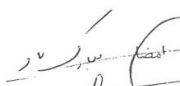

پایان نامه کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث

خانم زهرا کریمی

تحت عنوان

شیکه معنایی برگزیدگی در قرآن کریم

در تاریخ ۹۱/۲/۲۴ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

- ۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر محمد رضا حاجی اسماعیلی با مرتبه علمی دانشیار
امضاء:
 - ۲- استاد راهنمای پایان نامه دکتر مهدی مطیع با مرتبه علمی استادیار
امضاء:
 - ۳- استاد داور داخل گروه دکتر محمدرضا ستوده نیا با مرتبه علمی استادیار
امضاء:
 - ۴- استاد داور خارج از گروه دکتر محمد رضا نصر اصفهانی با مرتبه علمی استادیار
امضاء:
- امضاء مدیر گروه

پاس و اشعار

حمد و پاس خداوندی را که حقیقت عشق است و نه بن ایله سکوت عاشقان، دانمکن جلالت و نهایت حر حاجت، به مطیعا نش بهرت طاعت من دهم و
بر خریداش پراخ راه من کرد و تسکین حرارت دل آن ما، ما نوس دل دورتا نش من کرد تا به تضایش خیره و بلبلان و کفعلان و اگر یزنگان به درگاهش به جبریت و
عشق من کرد و با عاشقا نش به نجه و او نشیند و پوطلان و آبرو با ما اش روشن من کرد اند و نمال شوق و تقایش را دباغ داشان بهریشه بهر من سازد.

ابن؛ جازم زبا و نظم و تنوع وادی، جان در پرده غیبت تو آوردی و نان در طبق رحمت تو آوردی و زبان در کام حرمت تو آوردی، از نمان خانه حاکم به
برمراي آب و خاک تو آوردی.

ابن؛ دانه کفایتی بود و دل راه از نور عشق، تو آکندی کم کشته ای را تو پیدا کردی، شور ما تو بر پا کردی، درت در درت دوست و قلم در شرف
تو درت و سوزن، مرت تو درت، هر چه به زبان آید که لذت و تواضع من پیمان و رحمت ما دهمای بر سرشار تو نکنند، در ایلیه تلکبد به ما زم و ره به جایی نرسانم، نعم
تو ابتدا من و رحمت تو بن سابقه است.

بار انا؛ رنگت بی لب ناهم بودا به ازوار جمال و جلال خود هدایت فرما و قدم را به ضیاء از ماء و صفات برت روشن و مرزور فرما.

ابن؛ ا غننی بتدیر که بی تدیری و با احتیاطک عن احتیاری ...

مدنای بالاتر از پاس اشکر و فخر و غنیه اش؛ جناب آقای دکتر محمد رضا حاجی ارمایی و جناب آقای دکتر محمدی مطیح به خاطر راهزما منی های عامه و
بی دریشان که در تمام این پیمان نامه مرا رهنمون ساختند تو آنگاه سازم؛ و پاس از معلمان، اساتید و دوستان، بسیار عزیزم که آفتاب مهرشان در آسمان
قدم بهر نمان پابرجاست و هرگز غروب این آفتاب منی صادق، آقای امیر کریمین، حازم ضیایی و علن عسکری را قدر دانم.

تقدیرم بر

مفاتیح وجود و رابط میان شاهد و مشهود

باب الابواب غیب هر چه است

آغاز و انجام دایره وجود و حلقه آفرین و اولین زنجیره هر چه است

آن که بر حق در آویخت و فقهی مروی نیازمند او شد و در امر او چنان چه نامور بود، پایداری و زیند

آن که بر کنیز در ولان و برتر بر کنیزیده بر کنیزدگان خداوند و عصاره حال منی حشاکه کنی مبرر - اگر شت

تقدیرم به بدحظی و کله به برایش در جای زندگی که ملوس و مچروس است...

تقدیرم به مادرم، دریای بی کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه را سبج جودش برایم همه مهره.

تقدیرم به برکت و مودش مایه آرامش و دلگرمی من و خانواده اش تکیه گاهم.

تقدیرم به خواهر از م که بجهتین عشق و مهربانی است و...

چکیده

برگزیدگی در قرآن کریم از موضوعات بسیار گسترده و عمیق است اما علی رغم گستردگی آن کم تر مورد توجه بوده و اغلب به صورت پراکنده و بدون توجه به نظام و همبستگی معنایی که بین مفاهیم کلیدی آن وجود دارد، بدان پرداخته شده است.

پژوهش حاضر درصدد بررسی موضوع برگزیدگی به روشی منسجم و نظام مند است تا مشخص سازد، واژگان کلیدی مفهوم برگزیدگی در قرآن کریم چیست؟ دیدگاه قرآن کریم نسبت به برگزیدگی چیست؟ علل و عوامل گزینش از منظر قرآن کریم چیست؟ مفهوم کانونی برگزیدگی در قرآن چیست؟ چگونه می توان به ترسیم شبکه معنایی رسید؟

این پژوهش مفاهیم کانونی برگزیدگی را استخراج نمود؛ مفاهیمی چون اصطفاء، اجتناء، ارتضاء، اختیار، اصطناع، اثر، خلافت و خلیفه، فضل و تفضیل و از روش معناشناسی بهره گرفت تا در کنار گونه های مختلف معناشناسی، بالخصوص معناشناسی لایه ای و مکاتب آن، موضوع برگزیدگی را کنکاش نماید. معناشناسی با دو نگاه جزء نگر و کل نگر سعی نمود تا در گام نخست در پس نگاه جزء نگر با تبارشناسی مفاهیم کانونی به معنای لغوی و اصطلاحی آن دست یابد و در گام دوم به کشف روابط بینامتنی که شامل یافتن سیاق، روابط همنشینی و سایر روابط درونی مؤثر با تک تک مفاهیم کانونی است رسد و در نگاه کل نگر پس از بررسی مؤلفه های معنایی که شامل روابط بین مفاهیم کانونی با سایر مؤلفه های درونی است به ترسیم میدان معناشناختی برگزیدگی و در نهایت از موازنه و همبستگی مفاهیم کانونی با یکدیگر به ترسیم شبکه معنایی برگزیدگی در قرآن کریم نائل گردد.

یافته های این پژوهش به دو دسته جزئی و کلی تقسیم گردید؛ یافته ها و نتایج جزئی برگزیدگان الهی را معرفی نمود و نشان داد هر مفهوم کانونی با بسیاری از مفاهیم والا همچون ابتلاء، هدایت، امام، یقین، رشد، امر، دین، حب، غفران، اخلاص، علم، جهل، عرضه اسماء، رسل، بینات، تکلم و... که از موضوعات اصیل دین مبین اسلام است هم‌نشین شده است و از طرفی عکس العمل برگزیدگان در برابر این گزینش، اسماء الهی حاکم بر فضای آن، دعا و درخواست هایی که برگزیدگان از خداوند داشته اند، دامنه برگزیدگی، ثمره برگزیدگی، ثمره عدم برگزیدگی، لوازم برگزیدگی، واژگان مترادف و متقابل با مفاهیم کانونی، انفعالات و برخوردهای به عمل آمده با این گزینش را مشخص ساخت و توانست حول هر مفهوم کانونی میدان معناشناختی آن را ترسیم نماید.

یافته کلی این پژوهش حبّ و عشق الهی را به عنوان مفهوم کانونی برگزیدگی در قرآن کریم معرفی نمود و به این نتیجه رسید که در قوس صعود مقاماتی چون اصطفاء، اجتناء، ارتضاء، اختیار، خلافت و... ظهور می یابد و ولایت، نبوت، رسالت و امامت از ویژگی برگزیدگان الهی می گردد و در پایان شبکه معنایی برگزیدگی را با مفهوم حبّ و عشق الهی به تصویر کشید.

کلید واژه ها: قرآن، برگزیدگی، معناشناسی، اصطفاء، اجتناء، ارتضاء

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: کلیات پژوهش	
1-1.....	1-1 شرح و بیان مسئله پژوهش
2-1.....	2-1 اهمیت پژوهش
3-1.....	3-1 پیشینه
4-1.....	4-1 اهداف پژوهش
5-1.....	5-1 فرضیات و پرسش ها
6-1.....	6-1 روش تحقیق و مراحل آن
7-1.....	7-1 اصطلاح شناسی
فصل دوم: روش شناسی	
1-2.....	1-2 زبانشناسی
2-2.....	2-2 معناشناسی
1-2-2.....	1-2-2 شاخه های معناشناسی
3-2.....	3-2 انواع نگاه در فهم متن
3-3-2.....	3-3-2 مکاتب معناشناسی
4-2.....	4-2 شبکه معنایی و بررسی ساختار آن
فصل سوم: میدان معناشناختی برگزیدگی در قرآن کریم	
3-1.....	3-1 مقدمه
3-2.....	3-2 معناشناسی مفهوم کانونی «اصطفاء» در قرآن کریم
1-2-3.....	1-2-3 تبارشناسی واژه اصطفاء
1-1-2-3.....	1-1-2-3 انواع متصور برای اصطفاء

عنوان	صفحه
3.2-3 معنانشناسی اصطفاء ابراهیم (ع).....	35
4.2-3 معنانشناسی اصطفاء طالوت.....	47
5.2-3 معنانشناسی اصطفاء آدم (ع)، نوح (ع)، آل ابراهیم و آل عمران.....	53
6.2-3 معنانشناسی اصطفاء مریم (ع).....	60
7.2-3 معنانشناسی اصطفاء موسی (ع).....	65
8.2-3 معنانشناسی اصطفاء فرشتگان و ناس.....	73
9.2-3 معنانشناسی اصطفاء بندگان برگزیده (رسولان الهی).....	77
10.2-3 معنانشناسی اصطفاء بندگان برگزیده (وارثان کتاب).....	82
11.2-3 معنانشناسی اصطفاء اخیار.....	87
12.2-3 نتیجه بررسی میدان معنانشناختی «اصطفاء» در قرآن کریم.....	92
3-3 معنانشناسی مفهوم کانونی «اجتباء» در قرآن کریم.....	102
1-3-3 تبارشناسی واژه اجتباء.....	102
1-1-3-3 انواع متصور بری اجتبای الهی.....	102
2-3-3 معنانشناسی اجتباء رسولان الهی.....	103
3-3-3 معنانشناسی اجتباء نوح (ع) تا خاتم انبیاء (ص).....	107
4-3-3 معنانشناسی اجتباء یوسف (ع).....	112
5-3-3 معنانشناسی اجتباء ابراهیم (ع).....	118
6-3-3 معنانشناسی اجتباء نبیین و صدیقین و شهداء و صالحین.....	122
7-3-3 معنانشناسی اجتباء آدم (ع).....	126
8-3-3 معنانشناسی اجتباء ائمه اطهار (ع).....	131
9-3-3 معنانشناسی اجتباء پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع).....	134
10-3-3 معنانشناسی اجتباء یونس (ع).....	139

عنوان	صفحه
3-3-11 نتیجه بررسی میدان معناشناختی «اجتباء» در قرآن کریم.....	143
3-4-4 معناشناسی مفهوم کانونی «ارتضاء» در قرآن کریم	150
3-4-1-4 تبارشناسی واژه ارتضاء	150
3-4-2-4 معناشناسی ارتضاء موحدان.....	151
3-4-3-4 معناشناسی ارتضاء دین.....	153
3-4-4-4 معناشناسی ارتضاء حضرت محمد(ص)	157
3-5-5 نتیجه بررسی میدان معناشناختی «ارتضاء» در قرآن کریم	161
3-5-5-5 معناشناسی مفهوم کانونی «اختیار» در قرآن کریم.....	166
3-5-1-5 تبارشناسی واژه اختیار	166
3-5-2-5 معناشناسی اختیار بنی اسرائیل.....	167
3-5-3-5 معناشناسی اختیار موسی(ع)	170
3-5-4-5 نتیجه بررسی میدان معناشناختی «اختیار» در قرآن کریم	174
3-6-6 معناشناسی مفهوم کانونی «اصطناع» در قرآن کریم	178
3-6-1-6 تبارشناسی واژه اصطناع.....	178
3-6-2-6 معناشناسی اصطناع موسی(ع)	178
3-6-3-6 نتیجه بررسی میدان معناشناختی «اصطناع» در قرآن کریم	183
3-7-7 معناشناسی مفهوم کانونی «آثر» در قرآن کریم	188
3-7-1-7 تبارشناسی واژه آثر	188
3-7-2-7 معناشناسی آثر و برگزیدگی یوسف(ع)	188
3-7-3-7 نتیجه بررسی میدان معناشناختی «آثر» در قرآن کریم	193
3-8-8 معناشناسی مفهوم کانونی «خلائف و خلیفه» در قرآن کریم	197
3-8-1-8 تبارشناسی واژه خلائف و خلیفه	197

عنوان	صفحه
2.8-3 معناسناسی خلافت	199
3.8-3 معناسناسی خلافت آدم (ع)	203
4.9-3 معناسناسی خلافت هارون	213
5.8-3 معناسناسی خلافت داود(ع)	216
6.8-3 نتیجه بررسی میدان معناسناختی «خلافت و خلیفه» در قرآن کریم	222
9-3 معناسناسی مفهوم کانونی «فضل و تفضیل انبیاء» در قرآن کریم	227
1-9-3 تبارشناسی واژه فضل و تفضیل	227
2-9-3 معناسناسی فضل و تفضیل انبیاء(ع)	230
3-9-3 نتیجه بررسی میدان معناسناختی «فضل و تفضیل» انبیاء در قرآن کریم.....	235
فصل چهارم (نتیجه پژوهش): ترسیم شبکه معنایی برگزیدگی در قرآن کریم	
1-4 حبّ و عشق الهی مفهوم کانونی برگزیدگی در قرآن کریم.....	239
فهرست منابع و مأخذ.....	253

فهرست شکل ها

عنوان	صفحه
شکل 2-1 انواع نگاه در فهم متن.....	19
شکل 2-2 ارتباط سه گانه جهان بینی زبانی، جهان خارج و نظام.....	21
شکل 2-3 شبکه معنایی و همبستگی واژگان کانونی.....	28
شکل 2-4 انواع نگاه معناشناسی به مفاهیم کانونی.....	29
شکل 3-1 انواع اصطفاء در قرآن کریم.....	34
شکل 3-2 همنشین ها با اصطفاء ابراهیم (ع).....	43
شکل 3-3 همنشین ها با اصطفاء طالوت.....	50
شکل 3-4 محبت و مقامات آن.....	56
شکل 3-5 همنشین ها با اصطفاء آدم، نوح، آل ابراهیم و آل عمران (ع).....	58
شکل 3-6 همنشین ها با اصطفاء مریم (ع).....	63
شکل 3-7 همنشین ها با اصطفاء موسی (ع).....	68
شکل 3-8 همنشین ها با اصطفاء فرشتگان و ناس.....	74
شکل 3-9 همنشین ها با اصطفاء رسولان الهی.....	80
شکل 3-10 همنشین ها با اصطفاء وارثان کتاب.....	85
شکل 3-11 همنشین ها با اصطفاء اخیار.....	90
شکل 3-12 میدان معناشناختی اصطفاء در قرآن کریم.....	99
شکل 3-12-1 مؤلفه های معنایی (روابط مفهوم کانونی اصطفاء با سایر مؤلفه های درونی خود).....	100
شکل 3-12-2 مؤلفه های معنایی (روابط مفهوم کانونی اصطفاء با سایر مؤلفه های درونی خود).....	101
شکل 3-13 انواع اجتناب در قرآن کریم.....	103
شکل 3-14 همنشین ها با اجتناب رسولان الهی.....	105
شکل 3-15 همنشین ها با اجتناب نوح (ع) تا خاتم انبیاء (ص).....	110

عنوان	صفحه
شکل 3-16 همنشین ها با اجتناب ابراهیم (ع).....	121
شکل 3-17 همنشین ها با اجتناب آدم (ع)	129
شکل 3-18 همنشین ها با اجتناب پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع).....	136
شکل 3-19 میدان معناسناختی اجتناب در قرآن کریم.....	147
شکل 3-19-1 مؤلفه های معنایی (روابط مفهوم کانونی اجتناب با سایر مؤلفه های درونی خود).....	148
شکل 3-19-2 مؤلفه های معنایی (روابط مفهوم کانونی اصطفا با سایر مؤلفه های درونی).....	149
شکل 3-20 همنشین ها با ارتضاء دین.....	155
شکل 3-21 همنشین ها با ارتضاء حضرت محمد (ص)	159
شکل 3-22 میدان معناسناختی ارتضاء در قرآن کریم.....	164
شکل 3-22-1 مؤلفه های معنایی (روابط بین مفهوم کانونی ارتضاء با سایر مؤلفه های درونی خود).....	165
شکل 3-23 همنشین ها با اختیار موسی (ع)	172
شکل 3-24 میدان معناسناختی اختیار در قرآن کریم.....	176
شکل 3-24-1 مؤلفه های معنایی (روابط بین مفهوم کانونی اختیار با سایر مؤلفه های درونی).....	177
شکل 3-25 همنشین ها با اصطناع موسی (ع).....	181
شکل 3-26 میدان معناسناختی اصطناع در قرآن کریم.....	186
شکل 3-26-1 مؤلفه های معنایی (روابط بین مفهوم کانونی اصطناع با سایر مؤلفه های درونی).....	187
شکل 3-27 همنشین ها با اثر.....	190
شکل 3-28 میدان معناسناختی اثر در قرآن کریم.....	195
شکل 3-28-1 مؤلفه های معنایی (روابط بین مفهوم کانونی اثر با سایر مؤلفه های درونی).....	196
شکل 3-29 انواع خلافت در قرآن کریم	198
شکل 3-30 همنشین ها با خلافت.....	200
شکل 3-31 «هرم خلافت».....	205

عنوان	صفحه
شکل 3-32 هم‌نشین‌ها با خلافت آدم (ع).....	208
شکل 3-33 هم‌نشین‌ها با خلافت هارون.....	214
شکل 3-34 هم‌نشین‌ها با خلافت داود (ع).....	219
شکل 3-35 میدان معناساختی خلافت و خلیفه در قرآن کریم.....	225
شکل 3-35-1 مؤلفه‌های معنایی (روابط بین مفهوم کانونی خلافت و خلیفه با سایر مؤلفه‌های درونی).....	226
شکل 3-36 انواع فضل و تفضیل در قرآن کریم.....	230
شکل 3-37 هم‌نشین‌ها با فضل.....	232
شکل 3-38 میدان معناساختی فضل و تفضیل در قرآن کریم.....	237
شکل 3-38-1 مؤلفه‌های معنایی (روابط بین مفهوم کانونی فضل و تفضیل با سایر مؤلفه‌های درونی).....	238

فصل اول

کلیات پژوهش

1-1 شرح و بیان مسئله پژوهش

حق تعالی در مقام ذات خویش در حجاب ذات پوشیده بود و حقیقت او هیچ تجلی و ظهوری نداشت و از آن جا که دوست داشت عین خود و کمالات ذاتیش را که غیب مطلق بود در عالم خارج در موجودی جامع بنگرد لذا انسان کامل را بر صورت خویش آفرید و او را جامع اسماء و صفات خود قرار داد: «کنت کتراً مخفياً فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق لکی اعرف» (مجلسی، 1402: 119/84) پس آغاز و سر منشأ خلقت عالم عشق الهی به خویشتن گشت.

قادر متعال به یک جلوه و ظهور که منبعث از عشق به ذات و معرفت اسماء و صفاتست اعیان جمیع موجودات عوالم غیب و شهود را از حضيض نیستی و فنا به اوج هستی و بقاء رساند. قادر متعالی که به یک طرفه العین و به خطاب امر (کن) او همه مکنونات موجود شدند و به مقتضای اراده خویش کثرات و مظاهر غیب و شهود را به قلم قدرت خود بر صفحه و لوحه عدم رقم زد و در عالم اسماء و صفات جلوه کرد و اعیان ثابته به فیض اقدس در مقام واحدیت آشکار گشتند و در هر وجودی دلیل بر وحدانیت او هویدا و در دل هر ذره ای شمس الشمس هویت او ظاهر و پیدا گشت.

برای رسیدن به این مهم انسان کامل که شبیه ترین مخلوقات به باری تعالی است را بر گزید و خلیفه و مدبر عالم گرداند تا خلافت الهی را از مقام غیب و باطن به ظهور رساند و آشکار گرداند. (ابن عربی، بی تا: 149/1) اولین

ظهور در عالم امکان حقیقت محمدیه بود که در حدیث قدسی به آن اشاره شده است: «یا محمد لولاک لما خلقت الافلاک» ای محمد اگر تو نبودی عالم را خلق نمی کردم. (مجلسی، 1402: 406/16) چرا که خلافت از حق بین ظاهر وجود (حق) و مظهر وجود (خلق) است و حقیقت محمدیه به اعتبار تعین و صورت، ممتاز از سایر انبیاء است و صورت اعظم او جامع بین نشأتین و صاحب مقام محمود و واجد مقام برزخیت کلیه است به اعتبار اتحاد واقعی او با اسم اعظم و خلیفه و واسطه بین مقام اسماء و حقیقت حق است به اعتبار وجود خلقی است و ظهور در عالم ارواح و انبیاء و اولیای سلف مظهر تجلیات اویند و شریعت آنان متخذ از شریعت اوست (آشتیانی، 1372: 728) و دوازده امام باطن حقیقت محمدیه و تأویل آنند. (آملی، 1367: 9/1) حقیقت محمدیه به حسب ذات و حقیقت واحد است اما دارای فروغ و رقائق متعدد است که به اقتضای هر زمانی از عین ثابت یکی از انبیاء و اولیاء در عالم شهادت تجلی می کند و با عنوان انسان کامل و برگزیده در آن زمان خوانده می شود.

خدای قادر متعال انبیاء را به عنوان مصادیق انسان کامل در عالم ملک برگزید تا آنان را به واسطه وحی از مرتبه و جایگاهشان آگاه گرداند و دیگران را از این مهم مطلع سازند که آنان را به نعم و عطیات ابتداییه که از رحمت رحیمییه حق نشأت گرفته مشمول ساخته و جامه صفوه را برتن آنان پوشاند و اصطفاء نمود و آنان را برای خویش پاک و خالص گرداند تا آینه تمام نمای حق در میان خلق باشند. خداوند این برگزیدگی را به عناوین مختلفی مطرح نمود؛ گاه این برگزیدی از میان جمعی صورت گرفته، برگزیده خویش را گل چین و انتخاب نموده عنوان اجتناب بر آن نهاده؛ گاه برگزیدگی را ارتضاء نام نهاده تا انتخاب خویش را که از روی رضایت و رغبت بوده علنی سازد؛ گاه برگزیده ای را تنها برای خویش پرورش داده نام اصطناع بر آن گذارده؛ گاه انبیاء را به خاصیتی مخصوص کرد و برای خویش برگزیده همچون خلافت که آن را مخصوص آدم کرد و قربت را مخصوص موسی و امامت را مخصوص ابراهیم و محبت را مخصوص محمد (ص) نمود. در معجزاتشان نیز این گونه بود موسی در معجزه به عصایش متوسل شد و عیسی به دم خود و مصطفی تحدی به کلام حق نمود و خطاب رسید هان ای محمد تو چون به سوی امت روی دمی و عصایی با خود نبر، که دم نصیب بیماران بود، عصا، راندن چرندگان را تو صفت قدم ما را به شحنگی با خود ببر تا معجزت تو صفت ما بود نه صفت تو.

خداوند گاه در سیر برگزیدگی انبیاء و خاصان خویش یکی را بردیگری فضیلت و برتری داد؛ نمونه روشن آن مقام، دیدن نار و نور بود که هر یک مراتب مختلفی یافتند. خلیل نار را دید و آتش بر او سرد شد و سلامت گشت. کلیم آتش را نور دید و گفت: «انی انست ناراً» (10/طه). موسی در نور بود و به نور پرداخت و خدا او را سرزنش می کند که به نور نپرداز به روشن کننده نور مشغول شو، اما حبیب، نار و نور را نشان دادند و او را از حجاب نور و نار گذر دادند و بدون هیچ آتش و نوری، او را چندان نزدیکی بخشیدند که در نزدیک ترین مراتب،

برافروزنده نور را دید «ما کذب الفؤاد و ما رأی» (11/نجم) و حیب از مقام خلیل و کلیم و مقام دیگر انبیاء برتر رفت تا به جایی که بدون نیاز به واسطه وحی، هم کلام خدا شد و کسی ندانست ترجمان آن چه میان آن دو رفت چیست: «فاوحی الی عبده ما اوحی» (10/نجم) یعنی گفت حیب با حیب خویش رازی را؛ یا در مکانی که قریب مکان موسی است و اقرب مرتبه محمد (ص) است. مرتبه قریب قابل درک و فهم است ولی مرتبه اقرب فراتر از فهم است. مرتبه موسی تا جایی است که چون ندای وحدانیت را در آتش شنید گفت: الهی آیا تو به من نزدیکی تا با تو نجوا کنم یا دوری تا ندایت دهم؟ پس در مرتبه ای بود نزدیک و دور. اما در مورد حضرت رسول وضع به گونه ای دیگر بود زیرا آن قدر نزدیک شد که خدا به او سلام فرستاد و او پاسخ داد: «سلام علیک» و این شدت مقرب بودن رسول را می رساند و به همین سبب خداوند در مدح امت پیامبر می گوید: «السابقون السابقون اولئک المقربون» و نمی گوید: «قربون». علامات قریب و بعید واضح است که کدام است، قریب کرامت می یابد و بعید عذاب و عقوبت. معبد، حجاب و قطعیت می یابد و مقرب به لقاء و زیارت می رسد. (مشرف، 1384: 239) از این روی خداوند فرمود: «فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ» (253/بقره)

بنابراین انسان بالقوه برگزیده و صفوة الله است برای ظهور اسماء و صفات حق؛ خداوند در قرآن کریم می فرماید: «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ» (70/اسراء) انسان در فطرت خود میل به برگزیده شدن دارد. این میل فطری به واسطه معارف الهی هدایت شده و انسان را به کمال واقعی خود می رساند. از این رو مکتب الهی نیز مکتب مصطفاست و پیروان آن در عقاید، اخلاق و اعمال، اهل صفوه و صفایند و صاف و بی تیرگی اند و خداوند با توفیق و تأیید و تهیه وسایل و هدایت خواسته است آنان صاف و خالص باشند.

نمونه احسن و بارز آن محمد مصطفی (ص)، ائمه اطهار (ع)، آدم (ع)، نوح (ع)، آل ابراهیم و آل عمرانند. این برگزیدگان همه از نور واحدی هستند که در صفاتی که سبب اصطفاء آنان بر عالمیان شده مشترک اند و در صفات فضیلت جدای از هم نیستند، بنابراین، افزون بر رابطه پذیری، پیوندی بالاتر و ناگسستنی دارند و سلسله پیام آوران الهی پی در پی و به گونه ای مرتبط و متصل آمدند و این اصلی است که در هیچ نقطه ای از این سلسله قطع نشده است. (جوادی آملی، 1387: 93/14)

این پژوهش بر آن است تا با استفاده از دانش معناشناسی که ابزاری است برای ژرف اندیشی و ایجاد نگاهی عمیق و فراگیر به بررسی لایه های معنایی این موضوع در قرآن در پس دو نگاه جزء نگر و کل نگر پردازد.

بدیهی است که در نگاه جزء نگر با نظر به مفهوم کانونی و کلیدی به تبارشناسی مفهوم کانونی و کشف روابط بینامتنی برای یافتن سیاق و روابط همنشینی پرداخته و در نگاه کل نگر به کشف روابط بین مفاهیم کانونی

با سایر مؤلفه های درونی مؤثر که شامل معرفی برگزیدگان، واکنش برگزیدگان با این گزینش، همنشین ها با مفاهیم کانونی، اسماء الهی حاکم بر فضای برگزیدگی، دعا و درخواست برگزیدگان الهی، دامنه و حوزه برگزیدگی، ثمره و نتیجه برگزیدگی، ثمره و نتیجه عدم برگزیدگی، لوازم آن، ترادفات و تقابلات با مفاهیم کانونی، انفعالات و برخوردها با برگزیدگی است رسیده و منجر به ترسیم میدان معناساختی برگزیدگی در قرآن کریم شده و در نهایت از ارتباط تمام مفاهیم کانونی با یکدیگر «شبکه معنایی برگزیدگی در قرآن کریم» قابل تصویر خواهد بود.

2-1 اهمیت پژوهش

با نظر به این که هدف فطری و انسانی رسیدن به کمال مطلوب است، بررسی مفهوم برگزیدگی افق روشنی را در جهت نیل به این هدف فرا روی انسان می گشاید و پرده از راز این گزینش بر می دارد ضمن آن که یک برنامه مدون و عملی را در اختیار می دهد تا با عمل به این دستورات جزء برگزیدگان الهی مطابق با ظرف وجودی خود گشت.

3-1 پیشینه

در حوزه مطالعات «معنی شناسی» کتبی تألیف شده است از آن جمله: «درآمدی بر معنی شناسی» و «معنا شناسی کاربردی» نوشته کورش صفوی؛ «نشانه شناسی کاربردی» نوشته فرزانه سجودی؛

در حوزه مطالعات «معنا شناسی» می توان به آثار ارزشمند «دکتر توشیهیکو ایزوتسو» که گامی ارزشمند در کار مطالعات قرآنی برداشت اشاره نمود که از آن جمله کتب: «خدا و انسان در قرآن»، «ساختمان معنایی مفاهیم اخلاقی دینی در قرآن»، «مفهوم ایمان در کلام اسلامی» اشاره نمود و از شاگردان ایشان خانم «شینیا ماکینو» پژوهشی معنی شناختی در ساخت جهان بینی قرآنی با عنوان «آفرینش و رستاخیز» انجام دادند.

از جمله پایان نامه هایی که در زمینه معناسناسی به رشته تحریر درآمده است و توانسته به خوبی نمودار روشنی از این روش سیستماتیک را ارائه نماید «معناسناسی زیبایی در قرآن کریم» نوشته آقای دکتر مهدی مطیع می باشد؛

در ادامه می توان به «معناسناسی قلب در قرآن کریم» نوشته ام سلمه نعیم امینی، «معناسناسی عبد و بررسی تطبیقی آن با انسان کامل» نوشته تکتم زنجانی فر،... همچنین از پایان نامه های نگاشته شده در زمینه شبکه معنایی می توان به «شبکه معنایی قول در قرآن کریم» نوشته اعظم السادات حسینی نیز اشاره نمود.

همچنین پایان نامه ای تحت عنوان «بررسی مفهوم وملاك اصطفاء در قرآن» نوشته هنگامه سلطانی ولاشجردی نگاشته شده، اما در مورد «شبهه معنایی برگزیدگی در قرآن کریم» که هدف مورد نظر این پژوهش است هیچ گونه نگارش یا پژوهش مستقلی صورت نگرفته است.

1-4 اهداف پژوهش

- تبیین معنای برگزیدگی بر اساس مؤلفه های مؤثر در تشکیل معنا در قرآن کریم.
- بررسی لایه های معنایی و عبور از لایه اول لغات و واژگان و رسیدن به مفاهیم والای عرفانی در قرآن کریم.
- ترسیم جداول و نمودارهای مختلف برای ترسیم میدان معناشناختی برگزیدگی در آیات مربوطه.
- ترسیم شبکه معنایی برگزیدگی در قرآن کریم.

1-5 فرضیات و پرسش ها

- مفاهیم کانونی برگزیدگی در قرآن چیست؟
- واژگانی که با مفاهیم کانونی در ترادف و تقابل معنایی هستند کدامند؟
- واژه هایی که با مفاهیم کانونی هم نشین شده اند؟
- کشف روابط بین مفاهیم کانونی و سایر واژگان.
- اسماء الهی حاکم بر فضای این گزینش چیست؟
- ثمره برگزیدگی در آیات مربوطه چیست؟
- ثمره عدم برگزیدگی در قرآن کریم چیست؟
- دعا و درخواست برگزیدگان الهی در قرآن کریم چیست؟
- انفعالات و برخوردها با برگزیدگی چگونه است؟
- به تصویر کشیدن میدان معناشناختی حول هر مفهوم کانونی با استفاده از مؤلفه های معنایی.